

דף שבועי

בס"ד

פרשת פינחס, תשפ"ד, מספר 1579

הקדשתו של יהושע אהרן קלרמן

הַאֲ-לֵהִים" (שמ' כד:יג). הדבר בולט עוד יותר לאחר חטא העגל, כאשר משה נועד עם ה' באוהל מועד מחוץ למחנה: "וּמִשְׁרְתּוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון נָעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֹהֶל" (שמ' לג:יא). משמעות פשט הכתובים היא, שגדולתו הרוחנית של יהושע וקרבתו למשה ניכרו כבר בהיותו נער, וכך גם גדולתו ומנהיגותו הצבאיים.

הפעם הבאה שאנו שומעים על יהושע היא בספר במדבר, כאשר יהושע הפגין את נאמנותו הרבה למשה, בשעה שאלדד ומידד התנבאו במחנה: "וַיַּעַן יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מִשְׁרֵת מֹשֶׁה מִבְּחָרָיו וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי מֹשֶׁה כָּלֵאֵם" (במ' יא:כח). משה ראה בהצעתו זו של יהושע קנאה יתרה למעמדו. גם כאן יהושע מוגדר עדיין כבחור, אולי מבוגר במקצת מתיאורו הקודם כנער, ומייד לאחר מכן אנו למדים, בפתח פרשת המרגלים, שיהושע מונה לנשיא שבט אפרים, וכי משה שינה את שמו מהושע ליהושע (שם יג:ח, טז), כנראה בדומה לשינוי שמם של אברהם ושרה בשעתם, כך שהשם המפורש מופיע בשמו. אולי ראה כאן משה כי עתיד יהושע (ועימו כלב בן יפונה) להיבדל מנשיאי השבטים שהוציאו את דִּיבַת הָאָרֶץ רעה עם שובם משליחותם.

בעת בחירתו של יהושע כמחליפו של משה הוא מכהן כנשיא של שבט, כמנהיג שבט בעל תעוזה ציבורית, שהוכיח כבר קודם לכן, עוד בעודו נער, תעוזה צבאית. יהושע זכה גם להסתופף בצילו של מורו הדגול, ברגעים המיוחדים ביותר של גילוי שכינה. לאחר הסמכתו כמנהיג המחליף למשה רבנו, ציווה אותו משה וכן את אלעזר הכהן לצרף את השבטים ראובן, גד וחצי המנשה למלחמה על מערב הירדן.² כאמור, יהושע זכה לחיזוקים מצד ה' ומצד משה לקראת תפקידו כמנהיג העם בכניסתם לארץ, והדברים נזכרים במספר מקומות בספר דברים.

הביטוי המיוחד המופיע בפרשתנו בתהליך ההסמכה של יהושע הוא "רוח". משה פנה לה' וביקש: "יִפְקֹד ה' אֱ-לֹהֵי הַרוּחַת לְכָל בֶּשֶׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה", ובתגובה ציווה ה' על משה: "קַח לְךָ אֶת

אחד הנושאים המתועדים בפרשה הוא בחירתו של המנהיג שיחליף את משה לאחר מותו. מתוארים בה בחירתו של יהושע וטקס הסמכתו לתפקידו. בנוסף לכך מופיעים בשני מקומות נוספים דברי חיזוק שנאמרו ע"י ה' ומשה ליהושע, כמחליפו של משה.¹ אולם, כאמור, בפרשתנו מתועדים תהליכי הבחירה וההסמכה. משה ביקש מה' למנות לו יורש שינהיג את העם, ומשנענה כי יהושע יהיה מחליפו התקיים טקס שבו השתתף גם אלעזר הכהן. בטקס ההקדשה התקיימו שני יסודות: משה סמך את ידיו על יהושע ונתן מהודו עליו, ואילו יהושע קיבל עליו את מנהיגותו הדתית של אלעזר: "וְשָׂאֵל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוֹרִים לְפָנָי ה' עַל פִּי יֵצְאוּ וְעַל פִּי יָבֹאוּ וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶתוֹ וְכָל הָעֵדָה" (במ' כז:כא). כלומר, מנהיגותם של משה ואהרן מוחלפת ע"י מנהיגותם של יהושע ואלעזר, במישור הכללי והדתי בהתאמה.

התורה מאפשרת לנו לעקוב אחר התפתחותו של יהושע עד הגיעו לשלב של הסמכתו כמחליפו של משה בהנהגת העם בכניסתם לארץ. אם נניח שיש מוקדם ומאוחר בתורה, ובמיוחד כאן בענייניו של יהושע, אזי לראשונה אנו שומעים עליו במלחמת עמלק ברפידים (שמ' יז:ח-יג). משה פנה אל יהושע ובקשו לבחור לוחמים ולפקד על הקרב. משה אהרון וחור עלו לראש הגבעה, ומשה הרים את ידיו. על יהושע מסופר: "וַיַּחְלֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת עַמְלֵק וְאֶת עַמּוֹ לְפִי חָרָב" (שמ' יז:יג). כלומר, בקרב זה צבר יהושע את ניסיונו הראשון כמנהיג הבוחר לוחמים, עומד בראשם ומנצח. מיד לאחר המלחמה יש רמז ראשון לעתידו של יהושע, כאשר ה' ציווה את משה על זכירת עמלק: "כִּתֹּב זאת זְכָרוֹן בְּסֵפֶר וְשִׁים בְּאָזְנֵי יְהוֹשֻׁעַ" (שמ' יז:יד).

מספר שבועות לאחר מכן, במעמד הר סיני, מוגדר יהושע לראשונה כמשרתו של משה. יהושע אינו מתואר כמשרת אישי של משה, אלא כסייע רוחני: "וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיְהוֹשֻׁעַ מִשְׁרְתּוֹ וַיַּעַל מֹשֶׁה אֶל הַר

* פרופסור אמריטוס, ביה"ס למדעי הסביבה, אוניברסיטת חיפה. נשיא לשעבר של המכללה האקדמית צפת.
1 דב' ג:כא, כח; לא:ח, כג.
2 במ' לב:כח-ל.

משמיים, בדומה ליהושע, ובאמצעות סדרה של מעין ניסיונות, אולי כתחליף לקורות החיים המרשימים של יהושע עד להקדשתו. על שאל נאמר כי הוא "בְּחֹר וְטוֹב וְאִין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ, מְשַׁכְּמוּ וּמַעֲלָה גְבַהַּ מִכָּל הָעָם" (שמ"א ט:ב). כלומר, הוא אדם בעל תכונות אנושיות מרשימות, אולם לא נאמר עליו שהייתה בו רוח ה' מיוחדת.

הקדשתו של דוד היתה דו-שלבית, ושני השלבים היו 'ארציים'. בשלב הראשון הומלך דוד על יהודה ע"י תושבי יהודה, בחברון "וַיָּבֵאוּ אֲנָשֵׁי יְהוּדָה וַיִּמְשְׁחוּ שָׁם אֶת דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל בֵּית יְהוּדָה" (שמ"ב ב:ד), אבל זאת לאחר מעורבותו של שמואל (שמ"א ט"ז). בחירתו של דוד למלך על כל שבטי ישראל הייתה גם היא ע"י העם שראשיו באו אל דוד לחברון וביקשו שימלוך עליהם, לאחר הצלחותיו בקרבות בכלל, ומול שאל בפרט. בדבריהם ציינו המבקשים את מלכותו של דוד, בין היתר, כי "וַיֹּאמֶר ה' לָךְ אַתָּה תִרְעָה אֶת עַמִּי אֶת יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּהְיֶה לְנֶגֶד עַל יִשְׂרָאֵל" (שמ"ב ה:ב), אולם לא נאמר במקרא כפשוטו על גילוי השכינה הרלוונטי לדוד, או על העברתו של דבר ה' אליו ע"י נביא קודם הימשחו למלך. לא נאמר גם דבר על תכונותיו האישיות של דוד כמועמד למלכות.

שלמה הומלך בטקס דתי, לאחר שדוד הבטיח את מלכותו לאימו של שלמה, בת-שבע, ולנתן הנביא. שלמה נמשח עוד בימי אביו בטקס רשמי שנערך בנחל הגיחון. הוא הגיע לשם רכוב על הפרדה של דוד אביו, ומלווה ע"י נתן הנביא וצדוק הכהן שנצטוו: "וַיִּתְקַעְתֶּם בַּשּׁוֹפָר וַאֲמַרְתֶּם יְחִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה" (מל"א א:לד). שלמה נמשח בשמן מ"קֶרֶן הַשֶּׁמֶן מִן הָאֵהָל" (מל"א א:לט). לא נאמר דבר על סגולותיו האישיות של שלמה כמועמד למלכות. כללו של דבר, אפוא, הבחירה של יהושע נראית כבעלת אופי שונה מזו של שלושת המלכים הראשונים של עם ישראל כולו: משה הוא המבקש מה' שיבחר לו מחליף, וה' בוחר ביהושע, איש שהתפתח קודם לכן בהדרגה לכדי מנהיג על העדה כולה, ואשר זכה בעקבות כך לרוח חוכמה. לא נראה כי התקיים הליך שווה לבחירת המלכים, והליך שווה למשיחתם לתפקידיהם.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
 כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
 ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
 יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
 עורכת לשון: רחל הכהן שיף

יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון אִישׁ אֲשֶׁר רִיחַ בּוֹ" (במ' כז:יח). ה' מתואר כאן כא-לוהי הרוחות לכל בשר, בני אדם ובעלי חיים גם יחד, בעוד שיהושע מתואר כאיש שיש בו רוח. מה מיוחד אם כן ברוחו של יהושע, אם לכל הבריות והחיות יש רוח?

"וְרוּחַ אֱ-לֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם" (בר' א:ב) הייתה בעולם עוד טרם היבראו, אולם לאחר בריאת האדם אנו למדים בתורה על שלוש דרגות של רוח באדם: רוח חיים, רוח חכמה ורוח א-לוהים. הנמוכה והבסיסית ביותר מבין אלה היא 'רוח חיים'³, ביטוי המופיע מספר פעמים בסיפור נח והתיבה ומתייחס לכל החי, כולל בעלי חיים. הדרגה הבאה של רוח האדם היא 'רוח חוכמה'. רוח זו היא רוח שה' ממלא בה את האדם, אם בעניין ספציפי ואם באופן כללי. אנשים המקבלים 'רוח חוכמה' לעניין ספציפי הוזכרו מספר פעמים בציווי להקמת המשכן בספר שמות: "וְאַתָּה תִּדְבַּר אֶל כָּל חֲכָמֵי לֵב אֲשֶׁר מִלְּאֲתֵינוּ רִיחַ חֲכָמָה וְעִשׂוּ אֶת בְּגָדֵי אֶהָרֶן לְקִדְשׁוֹ" (שמ' כח:ג), אולם מי שזכה ל"רוח חוכמה" באופן מלא הוא יהושע! כאן נאמר עליו שהוא "אִישׁ אֲשֶׁר רִיחַ בּוֹ", אך בספר דברים נאמר עליו: "וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן נֹון מִלֵּא רִיחַ חֲכָמָה כִּי סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת יָדָיו עָלָיו" (דב' לד:ט). רוצה לומר, כי לפני ההסמכה הייתה בו רוח, כלומר פוטנציאל רוחני אשר הפך לרוח חוכמה לאחר הסמכתו בידי משה. בפרשתנו משה מצטווה: "וַנִּתְּתָהּ מִהוֹדֵךְ עָלָיו" (במ' כז:כ); יהושע מקבל שוב מהודו של משה ולא ישירות מהודו של ה'.

בדרגה הגבוהה ביותר של רוח האדם מצוי מי שיש בו "רוח א-לוהים". פרעה חיפש איש שכזה בהתכווננו ליוסף: "אִישׁ אֲשֶׁר רִיחַ אֱ-לֹהִים בּוֹ" (בר' מא:לח), רוח הנמצאת בו באופן תמידי. בצלאל, שנבחר להקים את המשכן, היה בדרגה נמוכה יותר של "רוח א-לוהים". לא הייתה בו "רוח א-לוהים" תמידית כמו ליוסף, אך נאמר עליו פעמיים: "וַאֲמַלֵּא אֹתוֹ רִיחַ אֱ-לֹהִים" (שמ' לא:ג), כלומר הוא זכה ב"רוח א-לוהים" לקראת תפקידו בהקמת המשכן. בדרגה נמוכה יותר של "רוח א-לוהים" היה בלעם. רק בשעת נבואתו נאמר עליו: "וַיִּתְּהִי עָלָיו רִיחַ אֱ-לֹהִים" (במ' כד:ב).

מעניין להשוות את הקדשתו של יהושע בן-נון להקדשתם של המלכים הראשונים בישראל, הלוא הם שאלו, דוד ושלמה⁴. אצל שאלו, היוזמה להמלכתו של מלך ככלל הייתה של העם ולא של הנביא שמואל, כהקבלה אפשרית למשה הממנה את יהושע יורשו. עם זאת, העם רצה במלך כממשיך לשמואל הזקן שבניו לא הלכו בדרכיו, וה' אישר את בקשתם⁵. שאלו נבחר בדרך מורכבת של בחירה

3 בר' ו:יז; ז:טו, כב.
 4 ההשוואה הזו אינה בין שווים במלואם, שכן מינויו של מלך נתפס, לפחות בעיני הרמב"ם, כמצווה (הלכות מלכים א' א'). שאלו וגם דוד, נמשחו ע"י שמואל, אולם לא שלמה (שם א' ג').
 5 שמ"א ח:א-ז.